

IN MEMORIAM
ANDRÉ MARCHAL

(1907 - 1968)

Υπό HENRI GUITTON

Πῶς νὰ πιστεύσωμεν τὸν θάνατόν του, ἡμεῖς εἰ ὅποιοι τόσοι ἤδη ἀνστατώθημεν μὲ τὸν ἐξαφανισμόν τῶν φίλων μας Dieterlen, Villey καὶ Byé: Ἰδοὺ ἡ λύπη μας αὐξάνει. Κατὰ τοὺς μῆνας τούτους τῶν Πανεπιστημιακῶν δεινοπαθημάτων ὁ André Marchal ἤρχετο εἰς τὴν Σχολήν. Ἀλληλοεπαρηγορούμεθα, καὶ αἱ ἀπόψεις του μᾶς ἦσαν πολύτιμοι. Τὸν βλέπω νὰ φθάνη εἰς τὴν κὺλῆν τῆς πλατείας τοῦ Πανθεοῦ, ὀπόθεν εἶδα ἀπερχόμενον τὸν Daniel Villey τὴν Δευτέραν 22 Ἀπριλίου: ἦτο ἡ Παρασκευὴ 31 Μαΐου. Ἄνευ μεταφορικοῦ μέσου ἢ ἀνέσεως, διέδραμε πεζῇ τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν ὁδὸν Grenelle. Καὶ ὅμως αἱ δυνάμεις του ἤρχισαν νὰ παρακμάζουν. Ὅπως εἶχε συνηθίσει εἶχε ἐκωρθωμένον τὸ στῆθος, τὴν κεφαλὴν ὑψηλά, ἦτο ὅμως ἀδυνατισμένος καὶ ὠχρὸς, ἡ χεὶρ του θερμὴ. Πολλάκις τὸν εἶδαμε ἤδη νὰ πλήττεται ἀπὸ τὸ μυστηριώδες αὐτὸ κακόν. Πάντοτε τὸ ἀντιμετώπιζε καὶ πάντοτε ἀντεπεξήρχετο, βοηθούμενος ἀπὸ νέαν ἀκμήν. Παρὰ τὸ πρόσωπόν του τὸ ὅποιον μᾶς ἐντυπωσίαζε, εἶχα ἐγὼ τοῦλάχιστον πίστιν. Κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκείνην ἡμέραν τοῦ Μαΐου, ὑμολόγησα ἀκόμη πλέον τὴν ἐνέργειάν του, ἡ ὁποία θὰ ἦτο τὸ σύμβολον τῆς ὑποστάσεώς του. Ἐπανείδομεν ἀλλήλους πολλὰς φορὰς διαρκοῦντος τοῦ μηνὸς Ἰουνίου. Τὴν 27ην προῆδρευσε τῆς ὑποστηρίξεως τῆς θέσεως τῆς Lysiane Cartelier. Ποτὲ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν ὅτι δὲν θὰ ἐτελείωνε τὸν Ἰούλιον μῆνα. Ὁ Α. Μ. μᾶς ἐγκαταλείπει περίπου εἰς τὴν ἡλικίαν ὅπου ἀπῆλθον ὁ Piron, Keynes, Schumpeter. Ὅπως τὰ μεγάλα πνεύματα ταῦτα, δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει πλήρως τὸ ἔργον του. Ἡμεῖς οἱ ἐπιζῶντες αὐτοῦ, ἔχομεν καθήκον νὰ ἀρχίσωμεν νὰ συγκεντροῦμεν τὰς ἀναμνήσεις μας καὶ νὰ διαπιστώσωμεν τί ὀφείλομεν εἰς Ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μᾶς ἀφηρπάγη.

Ἐγνώρισα τὸν Α. Μ. κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ σταδίου του τῆς προπαρασκευῆς τῆς ὑψηγεσίας, τὸν ἤκουσα τὸ πρῶτον τὸ 1932 εἰς μάθημά του ἐπὶ θέματος πάντως κοινῆ καὶ βαθέος: «Faire crédit, c'est accordé du temps». Ὅπως ἔκαμνε συνήθως ἐγγέλα παρακαίρως. Οἱ ἀδελφοὶ Marchal δεκτοὶ γενόμενοι εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦ 1934, ἦσαν τὰ πρότυπα ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐμόχθηον

εισέτι. Ὁ Ἀνδρέας εἶχε τὸ θέλητρον τοῦ εὐγλώττου λόγου του, ἀποχρωματιζομένου ὀλίγον μουσικῶς. Ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ Ἀνδρέας ὤφειλον πολλὰ εἰς τὸν διδάσκαλόν των εἰς τὸ Nancy, Lucien Brocard. Ἡ διδακτορικὴ διατριβὴ τοῦ Ἀνδρέου ἔφερον ἀκριβῶς εἰς τὴν ἔθνικὴν οἰκονομίαν, τῆς ὁποίας πρωταθλητὴς ἦτο ὁ Brocard, καὶ εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις τῶν Γάλλων ἐμποροκρατῶν (1931). Δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι καθ' ὅλην τὴν σταδιοδρομίαν του, δὲν ἔπαυσε τὸ θέμα τοῦτο νὰ ἐμψυχώνει τὴν σκέψιν του. Ἐπανεῦρον τὸν Α. Μ. εἰς Dijon ὅπου ὑπῆρξε καθηγητὴς ἀπὸ τὸ 1935 μέχρι τὸ 1942, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον τόσον ἐνωρὶς διωρίσθη καθηγητὴς εἰς Παρισίους καὶ ὅπου ἐδίδασκε τὸ πρῶτον Στατιστικὴν. Ἐκεῖ εἶχον ἀκόμη τὸ προνόμιον νὰ τὸν διαδεχθῶ. Εἶχεν ὑπατον δῶρον νὰ προσαρμόζεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς διδασκαλίας, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὕλην ἢ ὁποία δὲν ἦτο ἡ εἰδικότης του. Τοῦτο ὑπῆρξεν ἡ περίπτωσις τῆς Στατιστικῆς : δὲν ἦτο μαθηματικὸς δὲν ἐσκόπει νὰ διατηρήσῃ τὸ μάθημα τοῦτο. Ἀλλὰ ἐπέτυχε νὰ παρουσιάσῃ ἔργον σαφές καὶ πολὺ ἀκριβές. Ἐδίδαξε εἰς Dijon Βιομηχανικὴν Οἰκονομίαν καὶ τοῦ ὀφειλομένου ἐν μικρὸν ἔργον ἐπὶ τοῦ θέματος «L'action ouvrière et la transformation du régime capitaliste».

Ἐκ φύσεως κατηθύνετο μᾶλλον διὰ τῆς ἱστορίας τῆς οἰκονομικῆς σκέψεως. Τὸ ἔργον του ἐπὶ «La pensée économique en France depuis 1945» διαπιστώνει τὴν ἀριστοτεχνίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἐγνώριζε νὰ ταποθετῆ τὰ μεγάλα ρεύματα, καὶ ἀκόμη νὰ τὰ διατυπώσῃ. Καλύτερα ἀκόμη θὰ μείνῃ ὡς εἰς ἀναλυτῆς (analyte) μεθόδων. Εἰς τὸ πεδῖον τοῦτο συνεισέφερε σπουδαίας ἀπόψεις. Τὸ ἔργον του «Methode Scientifique et Science Économique» τὸ μαρτυρεῖ. Εἰς αὐτὸν ὀφείλεται ὁ τίτλος καὶ ἡ διαμόρφωσις τοῦ μαθήματός του ἀποβάντος στηρίγματος τῆς διδασκαλίας διὰ τὰς οἰκονομικὰς πτυχιακὰς ἐξετάσεις : «Systèmes et Structures Économiques» μάθημα δυσχερὲς ἀληθῶς εἰς τὸ σύνορον τῶν ἐνοιῶν καὶ γεγονότων. Θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ εἰς ὅλας τὰς σχολὰς εἰς André Marchal διὰ νὰ καταστήσῃ τοῦτο πλήρως ἀφομοιωσίμω. Ἀλλὰ ἡ «Thémis» τοῦ ἐχρησίμευσεν ἀκριβῶς ὡς ἀφετηρία εἰς ἡμᾶς τοὺς νέους συναδέλφους. Εἰς τοὺς Garigou, Lagrange καὶ R. Passet ὀφείλεται ἄλλως τε ὅτι αὐτοὶ μὲ τὴν σειρὰν των διησφάλισαν τὸν σταθμὸν εἰς τὸν νέον τρόπον τῆς διαμορφώσεως τῶν πνευμάτων. Ὁ Θεὸς γνωρίζει ἂν ἡ ἔννοια τῆς διαρθρώσεως (structure) ἀπέβῃ σήμερον ἐκπορθητικὴ !

Ἀλλὰ ἀπὸ μιᾶς δεκαετίας ὁ Α. Μ. ἐπανῆλθεν εἰς τὰ διεθνῆ προβλήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀρχίσει. Ἡ Εὐρώπη ἀπέβαιεν ὁ κύριος πόλος τῶν σκέψεων του, τῶν διδακτορικῶν μαθημάτων του, τῶν ἀρθρῶν του, τῶν πολυαριθμῶν ὀμιλιῶν του εἰς τὸ ἐξωτερικόν : Θὰ ἔπρεπε νὰ μνημονευθῆ ὁ πλοῦτος, ὁ πραγματισμὸς, ἡ σύνεσις τῆς ἀλληλεγγύου «Εὐρώπης» τοῦ 1964, τῆς ὁποίας ὁ πρῶτος τόμος ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ζωῇ του. Ὁ Α. Μ. ἦτο εἰς δημιουργοὺς κατὰ τὸν τρόπον του τῆς Εὐρώπης.

Ἐξ ὀνόματος τῆς «Revue d'Économie Politique» ἔχω τὸ θλιβερὸν καθήκον νὰ χαράξω αὐτὰς τὰς λίαν βραχείας γραμμὰς. Ὁ Α. Μ. ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὑπῆρξεν μέλος τοῦ Comité de Direction μας. Πολλάκις μᾶς ἔγραψε ἄρθρα οὐσιώδη. Ἄς μνημονεύσω τὸ τοῦ 1937 «Lucien Brocard et l'Économie Nationale», τὸ τοῦ 1947 «Les principaux courants de la pensée économique suédoise contemporaine». Θὰ ἤθελα νὰ προσθέσω πόσον εἶχον τὴν εὐκαιρίαν εἰς ἄλλας περιοχὰς νὰ διαπιστώσω τὴν ποιότητα τῶν κρίσεων, τὴν βαθύτητα καὶ ἀγγίνοιαν τοῦ πνεύματός του, ἰδίως εἰς τὴν ἐξεταστικὴν Ἐπιτροπὴν (Jury) τῆς ὑψηγασίας τοῦ 1952, εἰς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Γαλλικῆς Ἐταιρείας τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Association Internationale τῶν Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τῆς Santa Margherita 1953. Εἰς τὸ Συνέδριον τοῦτο ἀφιερωμένον εἰς τὴν οἰκονομικὴν πρόδοον, ἡ σύλληψίς του τῆς κατανοήσεως τῶν βασικῶν μακροχρονίων ἀναλύσεων ἦτο ἰδιαίτερος ὀξεῖα.

Ὁ Α. Μ. ἦτο εὐθύμος, ὀξύνους, εἰρωνικὸς καὶ εἰς αὐτὰς τὰς σοβαρὰς στιγμὰς του. Εἶναι ἓνα χαρακτηριστικὸν τῆς ἰδιοσυστασίας του, τὸ ὅποιον δὲν πρέπει νὰ τὸ λησμονήσωμεν εἰς τὰς τελευταίας στιγμὰς. Ἀλλὰ ὑπεράνω πάντων ἦτο εἰς ἄνθρωπος ἀπλοῦς, ἀποφεύγων τὰς τιμάς, εἰς ἄνθρωπος δίκαιος κατὰ τὸ ἦθος του, ὁ ὁποῖος ἠγωνίζετο νὰ κατανοήσῃ τοὺς ἄλλους, εἰς ἄνθρωπος προσελκόμενος ἀπὸ τὰ ὑψηλά, εἰς τὰ ὁποῖα ἠρέσκετο νὰ ἀναρριχᾶται.

Ἐπαναλαμβάνομεν εἰς τὴν τόσον ἀκριβῆ δι' ἡμᾶς οἰκογένειάν του πόσον μετ' αὐτῆς συλλυπούμεθα, ἀλλὰ καὶ πόσον ἐλπίζομεν. Ἔργον ὡς τὸ τοῦ André Marchal δὲν ἐτελείωσε εἰς τὸ νὰ ἀποφέρῃ καρπούς.

Henri Guilton

(*Μετάφρασις Δ. Καλιτσουνάκη*)